

οα'. Ἐάν^{c)} τις πωλήσῃ ἀγρὸν, ἔχων ἐν αὐτῷ μισθωτὸν, οὐκ ἀναγκάζεται ὁ ἀγοραστὴς συγχωρῆσαι τῷ μισθωτῷ, μένειν ἐν τῷ ἀγρῷ, εἰ μὴ ἄρα ἐπὶ τοιοῦτῳ συμφώνῳ ἡγόρασε. πλὴν εἰ καὶ μὴ ῥητῶς ἐπὶ τούτῳ ἡγόρασε, δέκνεται δὲ ἄλλως συναίνεσας εἰς τὸ μένειν τὸν μισθωτὸν, καὶ οὕτως ἀναγκάζεται αὐτὸν ἔχειν ἐν τῷ ἀγρῷ.

[Ἐάν τις πωλήσῃ ἀγρὸν] Θεοδώρου. Ἐάν ἀγοράσῃ τις μισθωτὸν ἢ ἄλλῳ, δυνατὸν ἐκβάλλειν τὸν μισθωσάμενον, εἰ μὴ ἄρα συμφώνῳ μετὰ τοῦ δεσπότου τοῦ πράγματος, οὐ μὴ ἐκβιβαίει αὐτόν. [Sch. u. II. 488.]

Τὸ κατὰ πόδας. Τῷ μὲν ἀγοραστῇ τοῦ ἀγροῦ οὐκ ἔστιν ἀνάγκη εἶναι τὸν κολωνόν, οὐκ ὁ πρῶτος δεσπότης ἐμισθώσατο, ἔχειν, εἰ μὴ ἐπὶ τοιοῦτῳ συμφώνῳ ἡγόρασε. πλὴν ἔάν ἀπὸ τίνος φαινοῦ δέκνεται συναίνεσας, ἵνα ἐν τῇ αὐτῇ διαγωγῇ τῆς μισθώσεως μένη, καὶ τὰ μάλιστα ἀγράφως, διὰ τῆς βούτης φιδεῖ ἀγωγῆς ἀναγκάζεται πείθεσθαι τοῖς συναρξέουσιν^{d)}. [Sch. u. II. 488.]

οβ'. Καὶ τελευτήσαντος τοῦ μισθωσάμενου παρέμπεται ἢ μισθώσις εἰς τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους, εἴτε πρόσκαιρος ἦν, εἴτε διηνεκῆς.

[καὶ τελευτήσαντος τοῦ μισθωσάμενου] Θεοδώρου. Εἴτε ἐπὶ τὸ διηνεκές, εἴτε πρόσ χρόνον ἐστὶν ἡ μισθώσις, παραπέμπεται καὶ ἐπὶ κληρονόμους. καὶ σημειώσαι, ὅτι καὶ ἐστὶ [καὶ] διηνεκῆς μισθώσις, πλὴν ἔγνωσ ἐκ τῆς δ'. διατ. τοῦ ξα'. τιτ. του παρόντος βιβ. ὅτι περὶ αὐτῆς γ'. ἐτῶν οὐκ ἐκτείνεται τὸν χρόνον μισθώσις. φησὶ δὲ καὶ ἡ νεαρά, μὴ δύνασθαι ἐκκλησιαστικῶν μισθῶσιν ἐπεκτείνεσθαι παρατέρω τῶν λ'. ἐτῶν. [Sch. x. II. 488.]

Τὸ κατὰ πόδας. Τὴν δὲ τῆς ἀληθείας ἀγνοεῖς, ἐν ταῖς μισθώσεσι μὴ ὑπειρέχειν τοὺς κληρονόμους τοῦ μισθωσάμενου νομίζων, ὅποτε, εἴτε διηνεκῆς ἐστὶν ἡ μισθώσις, καὶ εἰς κληρονόμους εἰσπέμπεται, εἴτε πρόσκαιρος, εἰς τὸν χρόνον τῆς μισθώσεως καὶ τῷ κληρονόμῳ τὸ βέρος τοῦ συναλλαγματος ἐπίκειται. [Sch. x. II. 488.]

ογ'. Ὁ κληρονόμος τοῦ μισθωσάμενου οὐκ ἀνάγκη ἔχει μένειν ἐν τῇ μισθώσει μετὰ τὸ παραδραμεῖν τὸν ὁρισθέντα χρόνον.

[Ὁ κληρονόμος τοῦ μισθωσάμενου] Θεοδώρου. Ὁ μισθωσάμενος πρᾶγμα οὐκ ἀναγκάζεται ἐμμεῖναι τῇ μισθώσει μὴ θέλων περαιτέρω τοῦ ὁρισμένου χρόνου. οὕτως οὖν νόε καὶ τὴν ζ'. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. [Sch. y. II. 488.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἄκουτας τοὺς μισθωσάμενους, ἢ τοὺς κληρονόμους αὐτῶν μετὰ τοὺς χρόνους τῆς μισθώσεως πληρωθέντας, μὴ κατέχεσθαι πολλακίς ἀνετηροῦσα. εἰ γὰρ ἐνωστὰ μὲν χρόνον ἀναγκάζονται μένειν, καὶ πληρώσει τὴν μισθῶσιν. [Sch. y. II. 488.]

οδ'. Ὁ μισθωσάμενος ἀγρὸν οὐ δύναται τὴν ἀπὸ ληστῶν γενομένην ζημίαν κατὰ τοῦ ἀγροῦ ἀπαιτεῖν τὸν μισθώσαντα αὐτόν.

[Ὁ μισθωσάμενος ἀγρὸν] Θεοδώρου. Ὁ μισθωσάμενος ἀγρὸν αὐτὸς κινδυνεύει εἰς τὴν τῶν ληστῶν ἐφοδόν. καὶ σημειώσαι. εἶπομεν γὰρ ἐν τῇ α'. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. κινδυνεύει τὸν μισθωσάμενον εἰς τὰ τυχηρά, καὶ ὅτι ἡ τῶν ληστῶν ἐφοδὸς τυχηρὸν τι ἐστὶ, κατὰ τὴν ζ'. διάταξιν τοῦ κδ'. τίτλου τοῦ προκειμένου βιβ. ἀνάγνωθι δὲ καὶ τὴν κη'. διατ. τοῦ παρόντος τιτ. καὶ μὴ ἐναντιωθῆ σοι. φῆς δὲ, ὅτι πρᾶγματα τοῦ μισθωσάμενου ἀποκείμενα ἐν τῷ ἀγρῷ ἤρπασαν οἱ λησταί. [Sch. z. II. 488.]

οε'. Ἐάν πολλοὶ τινες μισθώσονται^{dd)}, εἰ μὲν διηρημένως μισθώσονται, ἕκαστος εἰς μέρος ἐνάγεται. εἰ δὲ κοινῇ μισθώσονται, ὥστε ἕκαστον ἐξ ὁλοκλήρου κατέχεσθαι, τότε ἕκαστος καλῶς μὲν τὸ τέλειον ἀπαι-

LXXI. Si quis agrum vendiderit¹⁾, in quo colonum habebat, emtor non cogitur concedere colono, ut in fundo maneat, nisi ea lege emit. Verum licet nominatim ea lege non emerit, sed aliter probetur consensisse, ut colonus maneat, tunc quoque cogitur in fundo eum habere.

L. 9. C. IV. 65.

1) si quis agrum vendiderit] Theodori. Si quis rem alii iam locatam emerit, conductorem expellere potest, nisi forte cum domino rei pactus sit, ne eum expelleret.

Τὸ κατὰ πόδας. Emtori quidem fundi necesse non est, sinere colonum habere, cui prior dominus locavit, nisi ea lege emit. Verum si probetur aliquo facto consensisse, ut in eadem conductionis conditione maneat, quamvis sine scripto, bonae fidei iudicio eis, quae placuerunt, parere cogitur.

LXXII. Mortuo quoque conductore¹⁾ ad heredes eius conductio transmittitur, sive temporalis sit, sive perpetua.

L. 10. C. eod.

1) mortuo quoque conductore] Theodori. Sive in perpetuum, sive ad tempus locatio contracta sit, etiam ad heredes transmittitur. Et nota, esse quoque locationem perpetuam. Verum didicisti ex quarta constitutione tit. 61. huius libri, vectigalium locationem ultra triennium non extendi. Ait autem etiam Novella, rerum ecclesiasticarum locationem ultra tricennium extendi non posse.

Τὸ κατὰ πόδας. Viam veritatis ignoras, in conductionibus non succedere heredes conductoris existimans: cum sive perpetua conductio est, etiam ad heredes transmittatur, sive temporalis, intra tempora locationis heredi quoque onus contractus incumbat.

LXXIII. Heres conductoris¹⁾ post tempus definitum praeterlapsum in conductione permanere non cogitur.

L. 11. C. eod.

1) heres conductoris] Theodori. Conductor rei non cogitur invitus ultra tempus definitum in conductione permanere. Sic igitur intellige et const. 7. huius tit.

Τὸ κατὰ πόδας. Invites conductores vel heredes eorum post tempora locationis impleta non retineri, saepe rescriptum est. Durante enim adhuc tempore manere coguntur, et locationem implere.

LXXIV. Qui fundum conduxit¹⁾, damnum a latronibus fundo illatum a locatore eius petere non potest.

L. 12. C. eod.

1) qui fundum conduxit] Theodori. Qui fundum conduxit, periculum impetus latronum sustinet. Et nota. Dixi enim const. 1. huius tit. casus fortuitos periculo conductoris esse, et impetum latronum casum fortuitum esse, secundum const. 6. tit. 24. libri propositi. Lege etiam const. 28. huius tituli, nec putes esse contrariam. Pone autem latrones res conductoris in fundo repositas diripuisse.

LXXV. Si plures conduxerint¹⁾, si quidem divisim conduxerint, singuli pro parte conveniuntur. Si vero communiter conduxerint, ita ut singuli in solidum tenerentur, recte quidem in solidum unus-

L. 13. C. eod.

c) L. 9. C. h. t. usque ad συμφώνῳ ἡγόρασε extat in Syn. p. 220. et Harm. III. 8. §. 37. d) Malim συναρξέουσαι. dd) Lege μισθώσανται.

τεῖται, ὀφείλει δὲ ἀπαιτεῖν ἐκχώρησιν τῶν δοθέντων ἐνεχύρων παρὰ τῶν ἅμα αὐτῷ μισθωσαμένων.

ἂν πολλοὶ τινες μισθώσονται] Τὸ κατὰ πόδας. Εἰ διηρημένη μισθωσις ἦν, καὶ ἐπὶ ἐκάστῳ εἰς μέρος γενόμενῃ, ἀλλοτριῶ ὀνόματι ἐναγεσθαι ὑμᾶς οὐ προσήκει. ἂν δὲ πάντες οἱ μισθωσάμενοι εἰς ὁλόκληρον τῷ μισθώσαντι ἔνοχοι γέγονοσι, τὸ ἄρμόδιον αὐτῷ δίκαιον τοῦ μεθωδεύειν τὸν βουλόμενον, οὐκ ὀφείλει ἀφαιρεθῆναι. ἔχετε δὲ ὑμεῖς ἐξουσίαν τοῦ προσαγαγεῖν τῷ μισθώσαντι τὸ χρέος, καὶ ἵνα μετανεχθῶσιν εἰς ὑμᾶς ταῦτα, ἅπερ διὰ ταύτην τὴν μισθωσιν ἐξ ἐκείνων, ἢ ἔπερ ὧν ἐναγεται, ὑπετέθησαν^{ε)}, αἰτεῖν. καὶ τὸ μὲν κατὰ πόδας οὕτως. μὴ θεματίως δέ, ὅτι ὀρθῶς συνεφωνήσαν εἰς μέρος κατέχεσθαι, ἐπεὶ ἀσῆτητον ἦν, ἀλλ' ὅτι, ἐξ ὧν οὐ συνεφωνήσαν εἰς ὁλόκληρον κατέχεσθαι, ἔδειξαν ὅτι εἰς μέρος μισθώσαντο. ὅλον δὲ γίνεται τοῦτο ἐκ τοῦ ἐπιφερομένου. οὐδὲ γὰρ εἶπεν ἡ διατάξις, ἂν μὴ εἰς μέρος συνεφωνήσατε κατέχεσθαι ἐξ ὁλοκληρου, ἀλλὰ λέγει, ἂν ἐξ ὁλοκληρου γεγόνασιν ἔνοχοι ὡς εἶναι ὄλον, ὅτι χρεῖα συμφώνου εἰς γενέσθαι αὐτοὺς ἔνοχος ἐξ ὁλοκληρου. καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιρωτίσεων, εἰ μὴ ἰδικῶς προστεθῆ τὸ εἰς μέρος καὶ εἰς ὁλόκληρον, οὐ γίνονται δύο ὅμοιοι προμυτιένδι. ὁμοίως καὶ ἐπὶ κομμοδάτου. [Sch. a. II. 489.]

l. 14. ος'. Ὁ ὀφείλων ἀποθρέψαι στρατιώτας καὶ φεύγων τὴν ὕλησιν, καὶ συμφωνήσας τινὲ δούναι νομισματα, ἵνα αὐτὸς ἀναδέξῃται τὴν τοιαύτην φροντίδα εἰς ἑαυτὸν, καὶ παραβαθεῖς, τὴν ἐπὶ τῇ μισθώσει ἀγωγὴν κατ' αὐτοῦ κινεῖ.

ὁ ὀφείλων ἀποθρέψαι στρατιώτας] Σημειώσαι, ὅτι τῶν συνεχῶς γινόμενων ἐστὶ τὸ φάκτον. πολλοὶ γὰρ ἐν ἐπιδημίᾳ στρατιωτῶν παρέχουσι τινὲ ποσότητα, ἵνα ἐκείνος δέξῃται τὸ ὑπὲρ αὐτῶν μίσθωσιν. βλέπε οὖν, ὅτι τοῦτο μισθώσεως εἶδος ἐστίν. [Sch. b. II. 489.]

l. 15. οζ'. Οὐ δεῖ ἐκβάλλεσθαι τὸν μισθωτὸν ἀπὸ τοῦ ἄγρου. ἐκβαλλόμενος δὲ τὸ πρόστιμον δύναται ἀπαιτεῖν, ἢ παρακρατεῖν, ἐν ᾧ τυχὸν ἐχρεώσεται τῷ δεσπότη ἐκ τινος αἰτίας.

ἐκβαλλόμενος δὲ τὸ πρόστιμον] Ἀθλονότι ἐν ᾧ ἐπηρώτητος πρόστιμον· εἰ γὰρ μὴ ἐπηρώτησεν, ἀλλὰ συνεφωνήσεν, τὴν κοινόσκει κινεῖ καὶ ἐπὶ πρόστιμον ὡς τυπωθεῖσαν ἀπὸ τοῦ συμφώνου. ἐν ᾧ δὲ μήτε ἐπηρώτησας, μήτε συνεφωνήσας f), εἰς τὸ διαφερόν κινεῖ. [Sch. c. II. 489.]

l. 16. οη'. Ἐφ' ὅσον^{β)} ὁ τῆς μισθώσεως παρεκτείνεται χρόνος, οὐ δύναται ὁ δεσπότης ἀξῆσαι^{β)} τὸν κανόνα, ἢ ἐκβάλλειν τὸν μισθωσάμενον. τοῦ δὲ χρόνον παραδραμόντος δύναται τοῦτο ποιεῖν, εἰ μὴ ἄρα ἀνανεώσῃ^{γ)} ἢ μισθώσας, ἢ ὀρθῶς ἢ σιωπηρῶς.

ἢ σιωπηρῶς] Περὶ τῆς σιωπηρῶς συναίνεσεως εἰρηταί σοι ἐν τῇ ζ'. τοῦτου τοῦ τι. διατάξει. Τὸ κατὰ πόδας. Εἰ γὰρ ὁ χρόνος, εἰς ὃν ἐτύχε μισθωθεῖς ὁ ἄγρος, παρήλθε, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ μισθώσει ὁ μισθωσάμενος ἐνέμεινε, σιωπηρῶς συναίνεσει τὴν αὐτὴν μισθωσιν ἅμα τοῖς δεσμοῖς τοῦ ἐνεχύρου ἀνακαινίσκειν δοκεῖ. τὸ δὲ ἅμα τοῖς δεσμοῖς τοῦ ἐνεχύρου εἰρηται, διότι μὲν ἐνεχύρον σιωπηρῶς ἀνυπόκειται, οὐκετὶ δὲ καὶ ὁ ἐγγυητής. [Sch. d. II. 489.]

l. 17. οθ'. Ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας ταῦτα, ἅπερ ἐκ τῆς μισθώσεως κεχωριστήνται, καταβληθῆναι ἀνυπερθέτως φροντίσει, μὴ ἀγνοῶν, ὅτι ἢ ἐπὶ μισθώσει ἀγωγὴ καὶ ἢ ἐπὶ ἐκλήψει, ὅποτε καλῆ πίστει εἰσὶν, ἀπὸ ὑπερθέσεως τόκον ἀπαιτοῦσιν.

l. 18. π'. Ὑπεξρημένον^{κ)} τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἐν ᾧ τῷ ἀδηγάῳ τῶν ἀκρίδων ὀλέθρου τὸ τῆς ἀφορίας ἐλάτ-

quisque convenitur, petere autem debet, ut pignora ab his, qui una conduxerunt, data sibi cedantur.

1) si plures conduxerint] Τὸ κατὰ πόδας. Si divisa conductio fuit, et in singulis pro partibus facta, alieno nomine conveniri vos non oportet. Sin autem omnes conductores in solidum locatori sunt obligati, ius ei competens conveniendi quem velit, non debet auferri. Habetis autem vos facultatem locatori offerendi debitum, et ut transferantur in vos ea, quae ob hanc conductionem ab his, pro quibus conventi estis, obligata sunt, postulandi. Et ita τὸ κατὰ πόδας. Ceterum ne fingas, nominatim inter eos convenisse, ut pro parte tenerentur, quod dubitationem non haberet, sed quia non convenit, ut in solidum obligarentur, ostenderunt, se pro partibus locasse. Hoc autem ex sequentibus apparet. Non enim ait constitutio, si non convenit, ut singuli in solidum obligarentur, sed ait, si in solidum aut obligati: ut manifestum sit, pactum necessarium esse, ut ipsi in solidum obligentur. Nam et in stipulationibus, nisi specialiter adiectum sit, pro partibus, et in solidum. non fiunt duo rei promittendi. Similiter et in commodato.

LXXVI. Erogator militaris annonae¹⁾, cum id onus fugeret, cum aliquo pactus erat, ut in accepta pecunia hanc curam in se susciperet. Quodsi pacto non stetur, locati actione cum eo experietur.

1) erogator militaris annonae] Nota, factum proponi, quod frequenter accidit. Plures enim in adventu militum pecuniam alicui dant, ut ille pro ipsis metatum suscipiat. Vide igitur, hoc esse speciem locationis.

LXXVII. Colonus de fundo expelli non debet. Expulsus autem poenam¹⁾ exigere potest, vel retinere, si quid forte domino ex aliqua causa debeat.

1) expulsus autem poenam] Cum scilicet poenam stipulatus est: nam si stipulatus non sit, sed pactus sit, etiam poenae nomine actionem ex conducto movet, quasi formatam pacto. Quodsi neque stipulatus sit, nec pactus, agit eius, quod interest, nomine.

LXXVIII. Quamdiu tempus conductionis durat, pensionem dominus augere non potest, aut conductorem expellere. Exacto autem tempore hoc facere potest, nisi nominatim vel tacite¹⁾ locatio renovata sit.

1) vel tacite] De tacito consensu iam dictum est in const. 7. huius tit. Τὸ κατὰ πόδας. Nam si tempus, in quod locatus fundus fuerat, sit exactum, et in eadem locatione conductor permanserit, tacito consensu eandem locationem una cum vinculo pignoris renovare videtur. Dicitur autem, una cum vinculo pignoris, quia pignus quidem tacite rursus obligatur, nec vero fideiussor.

LXXIX. Praeses provinciae ea, quae ex locatione debentur, exsolvi sine mora curabit, non ignarus, ex locato et conducto actionem, cum sit bonae fidei, post moram usuras admittere.

LXXX. Excepto tempore, quo edaci locustarum pernicie sterilitatis vitium intercessit, sequentis tem-

e) Lego ἐπετέθησαν. Fabr. ὑπετέθησαν. Postea inter εἰς γενέσθαι pone τό. f) Legendum ἐπηρώτησε et συνεφωνήσεν. g) l. 16. C. h. t. legitur in Syn. p. 220. h) Syn. ἀξῆσαι. Leuncl. in marg. ἀξῆσαι. i) Syn. ἀνεκώσθη. k) Sententia l. 18. C. h. t. referitur in Schol. t. ad Basil. XX. 1. cap. 70. Fabr. T. II. p. 487. edit. nostrae T. II. p. 370. his verbis: Φησὶ γὰρ ἡ ιη'. διαν. τοῦ παρόντος τιτ. ὅτι δεῖ ἀκρίδων γενομένη τῷ δεσπότη, καὶ οὐ τῷ γεωργῷ ἢ ζῆμιι προσγίνεσθαι.

τωμα ἐπέβη, τοῦ ἐπομένου χρόνου τοὺς καρπούς, οὗς-
τινας σοὶ κατὰ τὴν παρελθούσαν συνήθειαν χρεω-
στῆσθαι σοὶ ἀποδειχθῆ, ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας ἀπο-
δοθῆναι κελεύσει.

κατὰ τὴν παρελθούσαν συνήθειαν] Τουτέστι
κατὰ τὴν ἐν τῷ προελθόντι χρόνῳ συνήθειαν ὑμῶν. μᾶλλον δὲ
βέλτιόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι τὸ κατὰ τὴν παρελθούσαν συνήθειαν
οὐ περὶ αὐτῶν τῶν συναλλάξαντων εἴρηται, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐν
τοῖς τοποῖς ἐκείνοις κρατησάσης ἀνωθεν συνήθειας, ἵνα μὴ
ἢ ἐναντιομένη ἢ διάταξις τοῖς παλαιοῖς νομικοῖς τοῖς λέγουσιν,
οὐκ αἰσῶς συμβῆ τι τῶν συνεχῶς γινομένων, τοῦτο τῷ κολωνῷ
κινδυνεύσθαι, ὡς κεῖται βιβ. κ. τῶν διγ. δευτέρῳ
διγ. ιε'. τῶν δὲ συνεχῶς γινομένων ἐστὶν ὁ ὄλεθρος τῶν ἀκριδῶν.
[Sch. e. II. 490.]

πα'. Ἐπὶ τῶν μισθώσεων μάλιστα ἢ πίστις τοῦ
συναλλάγματος ὑφείλει φυλαχθῆναι, εἰ μὴδὲν ἰδικῶς
ἐκφανηθῆ, παρὰ τὴν τοῦ κλίματος συνήθειαν. εἰ δὲ
ἄλλοι τινὲς συνεχῶς παρὰ τὰ νόμιμα τοῦ συναλ-
λάγματος καὶ παρὰ τὴν τοῦ κλίματος συνήθειαν τὰ
μισθώματα, τοῦτο ἄλλοις πρόκριμα οὐ ποιεῖ.

παρὰ τὴν τοῦ κλίματος συνήθειαν] Θεοδώρου.
Κατὰ τὸ ἔθος τῆς χώρας γίνεται ἡ μισθώσις, εἰ μὴ ἄρα ἐναν-
τίον τι δόξει. δύναται γὰρ ἕκαστος συμφωνεῖν καὶ ὑπεραν-
τίον τοῦ ἔθους τοῦ κλίματος, ἀλλ' αὐτὸν μόνον καὶ οὐκ ἄλλον
προκριματίζει. καὶ σημείωσαι. ἀνάγνωθι δὲ βιβ. ιη'. tit. α'.
διγ. οὐ'. καὶ βιβ. κα. tit. β'. διγ. ε'. καὶ βιβ. κη'. tit. α'.
διγ. κα'. θεμ. β'. ἐν τῷ τέλει, καὶ βιβ. λ'. tit. α'. διγ. ν'.
θεμ. δ'. καὶ βιβ. λβ'. διγ. οε'. καὶ βιβ. η'. τοῦ κωδικῶς tit.
νγ'. ὅπως γνώσεις, ποῦα ἐθη δεκτὰ ἐστί. [Sch. f. II. 490.]

Θαλαλαίου. Ἡ διάταξις δείκνυσιν ἡμῖν, ὅπερ καὶ πρὸ ἀν-
τὴς πολλὰς εἶπον, ὅτι δεῖ προσέχειν ἐπὶ τῶν μισθώσεων τῇ
συνήθειᾳ τῶν τόπων. ἀλλ' αὕτη τελειότερον ἐπιτίθεται τὸ νό-
μιμον. [Sch. f. II. 490.]

πβ'. Ὁ τὸ ἴδιον πρᾶγμα μισθώσασθαι ἐν ἀγροῖα,
ρομίζων αὐτὸ ἀλλότριον εἶναι, οὐ μεταφέρει τὴν δε-
σποτείαν, ἀλλὰ μισθῶσιν ἀνυπόστατον συναλλάσσει.

πγ'. Οὐ¹⁾ δύναται τις διὰ τοῦτο μόνον ἐκβάλλειν
τὸν μισθώσασθαι, ὅτι ἤλθεν ἕτερος πλείονα μισθὸν
ἐπαγγελλόμενος παρασχέιν.

πδ'. Εἰ οὗτοι, καθ' ὧν ἐδεήθης, ὅτι μισθώσεως
γινομένης ῥητοῦ τοῦ καιροῦ, τὰς ἰδίας σοὶ ἐμισθώσασθαι
ὑπηρεσίας, ἐφ' ὅσον ἢ ἀγαθὴ πίστις ἀνέχεται, τῆς
αἰτίας διαγιγνωσκόμενης ὁ ἀρμόδιος δικαστὴς τὸ σύμ-
φωνον φυλαχθῆναι κελεύσει.

εἰ οὗτοι, καθ' ὧν ἐδεήθης] Ἴνα ἐρευνηθῆ ὁ δικαστὴς
περὶ τοῦτου, καὶ εἰ μὴ γέγονε τὸ συναλλάγμα κατὰ πλάνην,
ἢ περιεργίαν, ἀλλὰ καλῆ πίστι, ἀναγκάσει αὐτοὺς ὁ δικαστὴς
τὰ συμπεφωνημένα πληρῶσαι. [Sch. g. II. 490.]

πε'. Οὐκ ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ μὴ εἶναι τινα
δεσπότην, τὸ μισθώσασθαι αὐτὸν τὸ πρᾶγμα· εἰκὸς
γὰρ αὐτὸν κατὰ πλάνην τὸ ἴδιον μισθώσασθαι· καὶ ἢ
περὶ δεσποτείαν γινομένη πλάνη, οὐδέποτε τινα κατα-
βλάπτει. ἀλλ' ἐὰν ὄλιγος ἤττηθῆ τὸν περὶ τῆς δεσπο-
τείας ἀγῶνα ὁ τὸ πρᾶγμα μισθώσας, εὐρίσκεται ἢ
μισθῶσις ἀχρηστος, ὡς τοῦ δεσπότη τοῦ ἴδιον μισθῶ-
σασμένου· οὐδὲ γὰρ δυνατόν αὐτομάτως συναλλάξαι^{μ)}
τινὰ ἐαυτῷ τὸν τίτλον τῆς νομῆς, καὶ ἀντὶ δεσπότη
γενέσθαι μισθῶτόν.

πεζ'. Ἡ μισθώσις καὶ ἀγράφως δύναται γενέσθαι.
παραπέμπεται δὲ καὶ κατὰ κληρονομίαν, οὐχὶ δὲ κατὰ
τῆς γυναικός. εἰ δὲ μετὰ τελευτῆν τοῦ ἀνδρὸς παρὰ
τῆς γυναικός ἐμισθώθῃ, ἐξ αὐτῆς τὸ μισθῶμα ἀπι-
τεῖται.

poris fructus, quos tibi iuxta praeteritam consuetu-
dinem¹⁾ deberi constituerit, reddi Praeses provinciae
iubebit.

1) iuxta praeteritam consuetudinem] Hoc
est, iuxta consuetudinem vestram in praeterito tempore.
Satius autem est dicere, praeteritam consuetudinem
non de ipsis contrahentibus dici, sed de ea consuetu-
dine, quae in illis locis retro obtinebat, ne contraria
sit constitutio antiquis Iureconsultis dicentibus, quoties
aliquid accidit eorum, quae frequenter fiunt, id peri-
culo coloni esse, ut habetur Digest. lib. 20. tit. 2.
dig. 15. His autem, quae frequenter accidunt, adnume-
ratur locustarum pernicies.

LXXXI. Circa locationes maxime fides con-
tractus servanda est, si nihil specialiter exprimat
contra consuetudinem regionis¹⁾. Quodsi alii rem-
iserint contra legem contractus atque regionis con-
suetudinem pensiones, hoc aliis praeiudicium non
facit.

L. 19.
C. IV. 65.

1) contra consuetudinem regionis] Theo-
dori. Locatio fit secundum consuetudinem regionis, nisi
aliud quid placuerit. Nam quisque contra mores re-
gionis pacisci potest, sed sibi soli, non alii praeiu-
diciam affert. Et nota. Lege autem lib. 18. tit. 1.
dig. 71. et lib. 21. tit. 2. dig. 6. et lib. 28. tit. 1. dig. 21.
them. 2. in fine, et lib. 30. tit. 1. dig. 50. them. 4. et
lib. 32. dig. 75. et lib. 8. Codicis, tit. 53. ut discas, quae
consuetudo admittenda sit.

Thalaelaei. Constitutio nobis ostendit, quod et antea
saepe dixi, in locationibus spectandam esse consuetudi-
nem locorum. Sed ipsa plenius hoc ius exponit.

LXXXII. Qui rem propriam conduxit per igno-
rantiam, existimans, eam alienam esse, dominium
non transfert, sed conductionem invalidam contrahit.

L. 20.
C. eod.

LXXXIII. Non potest quis propter hoc solum
conductorem expellere, quod alter venerit, qui maio-
rem pensionem praestitutum se polliceatur.

L. 21.
C. eod.

LXXXIV. Si hi, contra quos supplicasti¹⁾, facta
locatione certi temporis, suas tibi locaverint operas,
quatenus bona fides patitur, causa cognita competens
iudex conventionem servari iubebit.

L. 22.
C. eod.

1) si hi, contra quos supplicasti] Ut dispi-
ciat iudex circa id, et si non per errorem, vel dolo
malo, sed bona fide contractus celebratus sit, iudex eos
coget, ut ea, quae placuerunt, impleant.

LXXXV. Non sufficit ad probandum, aliquem
non esse dominum, si rem conduxerit: est enim veri-
simile, per errorem eum rem propriam conduxisse:
et error circa dominium nunquam alieni nocet. Sed
si locator rei in quaestione domini victus sit, lo-
catio inutilis erit, quia dominus rem propriam con-
duxit: neque enim quis ultro titulum possessionis sibi
mutare potest, et pro domino conductor fieri.

L. 23.
C. eod.

LXXXVI. Locatio etiam sine scriptura fieri pot-
est. Transmittitur autem adversus heredes, non etiam
adversus uxorem. Si vero post mortem viri uxor
conduxerit, pensio ab ea petetur.

L. 24.
C. eod.

1) L. 21. C. h. t. totidem verbis legitur in Syn. p. 220.

m) Malim ἐναλλάξαι.

L. 25. C. IV. 65. *πζ'. Ὁ μισθωσάμενος πρόγμα καὶ λέγων ἑαυτὸν δεσπότην εἶναι τοῦτον, ὀφείλει πρότερον ἀποκαταστήσαι τὴν νομὴν, καὶ οὕτω περὶ τῆς δεσποτείας δικασοῦν.*

L. 26. C. eod. *πη'. Πληρωθέντος χρόνου τῆς μισθώσεως, ἄχρηστον γίνεται τὸ ἐπ' αὐτῇ συμβόλαιον. εἰ δέ τινα τῶν τοῦ μισθωσαμένου πραγμάτων ἀπέμειναν ἐν τῷ ἀγρῷ, ἢ καὶ διήρπασαν^{η)} παρὰ τοῦ δεσπότη, δεῖ καὶ ταῦτα ἀποκαταστήναι.*

L. 27. C. eod. *πθ'. Ἐάν ὁ τοῦ ἀγροῦ δεσπότης τὴν δοθεῖσαν πρόχρησαν τοῖς γεωργοῖς αὐτὸς ἐπερωτηθῆ διδόναι τῷ μισθωσαμένῳ τὸν ἀγρὸν, κατέχεται. ἐάν δὲ συμφωνήσῃ μόνον, ἀπὸ ψιλοῦ συμφώνου ἀγωγή οὐ τίττεται.*

L. 28. C. eod. *ι'. Ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς μισθώσεως καὶ τῆς ἐκλήψεως ἀγωγῆς δόλον καὶ παραφρονασίαν, οὐ μὴν καὶ τὰ τυχερά, οἷς οὐ δυνατὸν ἀντιστῆναι, καταφέρεσθαι ἀμολόγηται.*

ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς μισθώσεως] Θεοδώρου. Ἡ μισθώσις δόλον καὶ κωστωδίαν ἀπαιτεῖ, οὐ μὴν καὶ τὰ τυχερά, οἷς ἀνθίστασθαι οὐ δυνάμεθα. μείνησο τῆς δ. διατάξεως τοῦ παρόντος τι. καὶ δεῖξαι τὸ λεχθέν ἐν ταῦτα καὶ ἐκείσε περὶ τῶν μισθωθέντων ἀγρῶν καὶ οἰκημάτων καὶ τῶν ἀνηκόντων αὐτοῖς, οὐκ εἶτι μὴν καὶ ἐπὶ τῶν κειμένων ἐκείσε πραγμάτων τοῦ μισθωσαμένου, ἵνα μὴ ἐναντιώται σοι ἡ πρώτη καὶ δωδεκάτη διαταξίς τοῦ προκειμένου τίτλου, κελεύουσαι τὰ τυχερά ὄφιν τὸν μισθωσάμενον. πλὴν ὑπέξελε καὶ τοὺς καρπούς· ἐπὶ τούτων γὰρ οὐχ ὄφει τὰ τυχερά τὸν μισθωσάμενον, ὡς ἔγνωσ ἐν τῇ η'. καὶ ιη'. διατάξει τοῦ παρόντος τι. [Sch. h. II. 490.]

Θαλαλαίου. Ἡ λοκία κωστωδίαν ἀπαιτεῖ, οὐκέτι δὲ καὶ τὰ τυχερά. τυχερά γὰρ ἐκείνα νοοῦμεν, οἷς ἀντιστῆναι οὐ δυνατὸν. [Sch. h. II. 490.]

L. 29. C. eod. *ια'. Ἐάν τις μισθώσῃται οἶκον, καὶ καταλύσῃ αὐτόν, ἐνέχεται καὶ αὐτός, καὶ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ εἰς τὸ ἀνανεῶσαι τὰ οἰκήματα λόγου περὶ αὐτῶν γενομένου.*

ἐνέχεται καὶ αὐτός] Θαλαλαίου. Ἐπειδὴ γὰρ πολὺς παλαιωθέντα ἤδη τῷ χρόνῳ οἰκήματα κατέλυσσε, καὶ νῦν ἐκ κληρονόμων ἀναγκάζεται κατασκευάσαι, εἰκότως λόγος ὀφείλει γενέσθαι αὐτῶν τῶν καταλυθέντων καὶ τῶν νῦν οἰκοδομουμένων. [Sch. i. II. 490.]

L. 31. C. eod. *ιβ'. Στρατιώτης^{ρ)} οὐτε μισθωτός, οὐτε διοικητής, οὐδὲ ἐγγυητής, ἢ μανδάτωρ μισθωτοῦ δύναται γενέσθαι· ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς ἀπασχόληται περὶ ταῦτα, καὶ βαρὺς ἔστω τοῖς γεινῶσιν^{σ)} ἐκ τοῦ τῆς ζώνης προνομίου.*

L. 32. C. eod. *ιγ'. Μηδεὶς μισθωσάμενος οἶκον ἢ ἐργαστήριον, ἢ ἕτερον τόπον, καὶ ἀποστὰς τῆς μισθώσεως, τοῖς μετὰ ταῦτα μισθωσαμένοις ἐπιφρέσθω, καὶ λεγέτω, δι' ἐξημίωσαν αὐτόν· εἰ μὴ ἄρα ἢ πρὸς τὸν δεσπότην τοῦ πράγματός τινα συμφωνήσαντες ἔτυχον, ἢ καὶ πρὸς αὐτόν τὸν μετὰ ταῦτα μισθωσάμενον. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ἐναγαγὼν, ἰδιώτης μὲν ὢν μετὰ σφοδρότατος πληγῆς ἐξορίζεται· στρατευόμενος δὲ δέκα λιτρῶν χρυσοῦ ἐπιτίμιον δίδωσι.*

εἰ μὴ ἄρα ἢ πρὸς τὸν δεσπότην τοῦ πράγματός] ἴσως γὰρ πρὸς τὸν δεσπότην ἔτυχε συμφωνήσας, ἵνα εἰ μὲν ἐλθῇ τις ἐντὸς τούτου τοῦ χρόνου πλείονα μισθὸν παρέχων, ἐκείνῳ μισθώσῃ· εἰ δὲ μήγε, ἵνα αὐτῷ πάλιν μισθώσῃ τὸ ἐργαστήριον. ἢ πρὸς αὐτόν^{σ)} μισθωσάμενον ἢ συμφωνήσας, ἵνα μὴ μισθώσῃ τοῦτο τὸ ἐργαστήριον, μηδὲ ὑπερθεμασίῃ, τουτέστι πλείονα μισθὸν παρασχέιν ὑποσχεται. ταῦτα οὖν τὰ

LXXXVII. Qui rem conduxit, seque dominum eius esse contendit, possessionem prius restituere debet, atque ita de dominio litigat.

LXXXVIII. Expleto tempore locationis, instrumentum de ea factum inutile fit. Quodsi quaedam res in conductoris fundo remanserunt, vel etiam directae sunt a domino, has quoque restitui oportet.

LXXXIX. Si dominus fundi datum colonis promutuum stipulanti conductori dare sponderit, tenetur. Si vero pactus tantum sit, ex nudo pacto actio non nascitur.

XC. In iudicio locati¹⁾ et conducti dolum et custodiam, non etiam casum, cui resisti non potest, venire convenit.

1) in iudicio locati] Theodori. In locatione praestatur dolum et custodia, non etiam casus fortuiti, quibus resistere non possumus. Memineris constitutionis 4. huius tit. et quod hic et illic dicitur, accipe de fundis et aedibus conductis, et his, quae ad eas pertinent, non etiam de rebus conductoris ibi depositis, ne obstat const. 1. et 12. huius tituli, quae casum fortuitum ad conductorem pertinere iubent. Verum excipe fructus: in his enim casus fortuiti ad conductorem non respiciunt, ut didicisti const. 8. et 18. huius tit.

Thalelaei. In iudicio locati venit custodia, non etiam casus fortuitus. Casus autem fortuitos accipimus, quibus resisti non potest.

XCI. Si quis aedes conduxerit, casque destruxerit, tenetur tam ipse¹⁾, quam heredes eius, coenacula instaurare, eorum habita ratione.

1) tenetur tam ipse] Thalelaei. Quoniam enim plerumque vetustate iam corrupta aedificia destruxit, eaque instaurare nunc ab heredibus cogitur, merito eorum ratio haberi debet, quae destructa sunt, et quae nunc aedificantur.

XCII. Miles nec conductor, nec procurator, nec fideiussor aut mandator conductoris fieri potest: ne et ipse circa haec occupetur, et vicinis ob cinguli privilegium gravis existat.

XCIII. Nullus, qui domum aut ergasterium, aut alium locum conduxerit, et a conductione discesserit, adeat illos, qui postea conduxerunt, dicatque, damnum sibi ab illis illatum: nisi forte cum domino rei¹⁾ aliquid pepigerint, vel cum ipso, qui postea conduxit. Qui vero adversus ea litem intenderit, si quidem privatus sit, acriter caesus exilii poenam subit: militans autem decem librarum auri poenam praestat.

1) nisi forte cum domino rei] Fortasse enim cum domino pactus erat, ut, si quis intra certum tempus maiorem pensionem praestitisset, illi locaret: sin secus, ut ipsi rursus tabernam locaret. Vel cum conductore ipso pactus erat, ne eam tabernam conduceret, neve licitaretur, hoc est, maiorem mercedem se praestitutum polliceretur. Haec igitur pacta tanquam legibus

^{η)} Malim δηρησάσθην. ^{ο)} L. 27. C. h. t. totidem verbis legitur in Syn. p. 142. sq. ^{ρ)} L. 31. C. h. t. totidem verbis legitur in Syn. p. 220. Brevius eam exhibet Harm. I. 16. §. 3. ^{σ)} Sic Syn. Fabr. γεινῶσιν. ^{τ)} Adde τὸν post αὐτόν.

σύμφωνα ὡς τοῖς νόμοις ἐγνωσμένα βοηθοῦσιν αὐτῷ. εἰ δὲ συνειρήνητος πρὸς τὸν δεσπότην, ἵνα μηδέποτε μισθώσῃ τοῦτο τὸ ἐργαστήριον, οὐκ ἔστι κατὰ νόμους τὸ σύμφωνα, καὶ οὐδὲν αὐτῷ συμβάλλεται. [Sch. k. II. 491.]

ἡδ. ^τ) Οἱ ^ς) μισθωσάμενοι πρῶγμα καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς μισθώσεως μὴ ἀποκαθιστῶντες πρὸ καταδίκης, ἀλλὰ ἀναμένοντες ἄλλοις ^ι) αὐτοτελοῦς ἀποφάσεως, καὶ τὸ πρῶγμα ἀποδιδότωσαν· καταβαλέτωσαν δὲ ^υ) ἕξωθεν καὶ ^ν) τὴν τοῦ πράγματος διατίμησιν.

ἡε'. Ἐκατέρω ^ω) ἡ διάταξις ἐπιτρέπει, καὶ τῷ μισθώσαντι, καὶ τῷ μισθωσαμένῳ ἕξιναί ἐντὸς ἐνιαυτοῦ λύειν τὴν μισθώσιν, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις, καὶ μὴ ^κ) δίδοναί πρόστιμον ὡς ἐκ παραβασίας, εἰ μὴ ἄρα ^ν) ἐν ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος ἀπετάξαντο ^ζ) τῷ τοιοῦτῳ συμφώνῳ, ἢ ἀγράφως ἀπέπειπον.

ἡς'. Ἡ διάταξις βούλεται τὸν στρατιωτὴν μισθωσάμενον ἀλλότρια ἐκπίπτειν τῆς στρατείας, καὶ μηκέτι αὐτὴν ἀναλαμβάνειν, μηδὲ ἐκ θείας φιλοτιμίας, μηδὲ ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ ἀρχοντος, ἕφ' ὃν στρατεύεται, ἀναδιδόντα, καὶ εἴτι μετὰ τὸ λαβεῖν ταύτην τὴν μισθώσιν λόγῳ ἀνόμων ἔλαβεν ἐκ τοῦ δημοσίου· καὶ τῶν μισθωσάντων μηδεμίαν ἐχόντων ἀγωγὴν κατὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπὶ ταῖς ἰδίαις προσδόοις, ἕξουσίαν ἔχοντος τοῦ βουλομένου κατακράζειν αὐτῶν παρὰ τοῖς ἀρχουσι αὐτῶν.

TITULOS B'.

Περὶ ἐμφυτεύσεως.

α'. Ἡ ^α) διάταξις λέγει, ἵνα μήτε μισθώσεως, μήτε ἐκποιήσεως εἰδὸς ἐστὶν ἡ ἐμφύτευσις, ἀλλ' ἰδικὰ ^β) νόμιμα ἔχει. καὶ εἰ μὲν βλάβη γένηται κατὰ παντὸς τοῦ πράγματος, τῷ δεσπότηι τοῦ πράγματος κινδυνεύεται, ὡς ἐπὶ πρῶσεως. εἰ δὲ μερικὴ γένηται ἡ βλάβη, τῷ ἐμφυτευσαμένῳ κινδυνεύεται ^γ), ὡς ἐπὶ μισθώσεως. ταῦτα δὲ λέγομεν, εἰ μὴ ἄρα ^δ) ἰδικὰ ἐγένοντο σύμφωνα περὶ τῆς ἐπὶ τῷ πράγματι βλάβης.

β'. Ἡ διάταξις ^ε) κελεύει, εἰ μὲν σύμφωνα γεγόνασι καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῆς ἐμφυτεύσεως κεφαλαίων, καὶ περὶ ἀποβολῆς τοῦ ἐμφυτευσαμένου, ταῦτα κρατεῖν καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις κεφαλαίοις, καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ἐμφυτευτοῦ ἀποβολῆς. ἐὰν δὲ περὶ μὲν τῶν ἄλλων κεφαλαίων τινὰ συνειρηθῆ, οὐδὲν δὲ ἐρρέθῃ ^ι) περὶ τοῦ, πῶς δεῖ τὸν ἐμφυτευτὴν ἀποβληθῆναι· τότε, ἐὰν τρεῖς ἐνιαυτοὺς μηδὲ ὁ ἐμφυτευτὴς καταβάλῃ τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα, μηδὲ τὰς τῶν δημοσίων ἀποχὰς ἐνέγκῃ τῷ δεσπότηι, ἐκβάλλεσθαι αὐτόν, μηδένα λόγον ἔχοντα περὶ ^ς) βελτιώσεως, ἢ τοῖς τῶν λεγομένων ἐμπονημάτων, ἀλλὰ πᾶσι τρόποις ταῦτα ζημιούμενον, καὶ μὴ δυνάμενον προσφέρειν ^η) εἰς δικαιολογίαν, ὅτι τυχόν οὐκ ὠχλήθη ^ι) περὶ τοῦ ἐμφυτεύματος· δεῖ γὰρ αὐτὸν ἐκουσίως, ἀλλὰ μὴ μετὰ ὀχλήσεως τοῦτο καταβάλλειν. ἵνα δὲ μὴ ^κ) οἱ δεσπότες τοῦτο

cognita ei prosunt. Sin autem cum domino pactus sit, ne unquam eam tabernam locaret, pactum non est secundum leges, et nihil ei prodest.

XCIV. Qui rem conduxerunt, et post expleta ^{L. 33.} tempora locationis eam non restituunt ante condemnationem, sed usque ad definitivam sententiam expectant, et rem reddant, et insuper rei aestimationem praestent. ^{C. IV. 65.} ^{in editt. 34.}

XCv. Utrique permittit constitutio, tam locatori, quam conductori, intra annum locationem solvere, et in Italia, et in omnibus provinciis, nec incidere in poenam ex transgressione, nisi initio contractus eiusmodi pacto renuntiaverint, vel sine scriptis recesserint. ^{L. 34.} ^{C. eod.} ^{in editt. 33.}

XCVI. Constitutio vult, ut miles, qui res alienas conduxit, cadat militia, neque eam recipiat, nec beneficio imperiali, nec permissu magistratus, sub quo militat: et si quid post huiusmodi conductionem annonarum nomine a fisco perceperit, ut hoc reddat: nullam his, qui locarunt, actionem adversus milites habituris pro suis redditibus, ac cuilibet accusationis apud iudices eorum data licentia. ^{L. 35.} ^{C. eod.}

TITULUS II.

De emphyteusi.

I. Constitutio dicit, emphyteusin nec locationis, neque alienationis speciem esse, sed ius proprium habere. Ac si quidem totius rei damnum acciderit, domini rei periculum est, ut in venditione: si vero particulare damnum acciderit, periculum ad emphyteutarium pertinet, ut in locatione. Haec autem dicimus, nisi forte aliquid specialiter de damno rei convenerit. ^{L. 1.} ^{C. IV. 66.}

II. Constitutio praecipit, ut, si quidem pacta facta sint de ceteris emphyteuseos capitulis, et de deiectione eius, qui emphyteusin suscepit, haec tam in reliquis capitulis, quam in emphyteutae deiectione serventur. Sin autem de ceteris quidem capitulis pacta quaedam facta sint, nihil autem dictum sit de eo, quomodo emphyteutam expelli oporteat, tunc, si per triennium emphyteuta neque canonem emphyteutarium solverit, neque epochas tributorum domino reddiderit, expellatur, nulla meliorationis, vel empone matum, quae dicuntur, ratione habita, sed omnibus modis ea amittat: neque ad sui defensionem proferre possit, quod forte de canone emphyteutario non fuerit interpellatus: nam eum sponte, non interpellatum canonem solvere oportet. Ne autem domini scientes, emphyteutam, si triennio canonem non solverit,

r) Nota, quae de ordine const. 33. et 34. h. t. notavit Witte in libro: Die leges restitutae des Iust. Cod. p. 186. et Biener Beyträge zur Revision des Iust. Cod. p. 152. s) Legitur haec constitutio in Syn. p. 220. Aliis verbis extat apud Harm. III. 8. §. 31. t) Syn. ἄρα. u) Syn. καὶ καταβαλέτωσαν, omisso δέ. v) καὶ deest in Syn. w) Legitur haec constitutio in Syn. p. 220. x) Syn. μηδέ. y) ἄρα deest in Syn. z) Syn. addit ἰδικῶς. a) L. 1. extat in Syn. p. 221. Ionge aliis verbis habet Harm. III. 4. §. 1—3. b) Syn. ἀλλὰ. Leucl. in marg. ἀλλ' ἰδικά. c) Syn. δύναται. Leucl. in marg. κινδυνεύεται. d) Syn. ἄλλο pro ἄρα. e) L. 2. usque ad μετὰ ὀχλήσεως τοῦτο καταβάλλειν extat in Syn. p. 222. Brevissimam epitomen habet Attal. tit. 14. fin. f) Syn. ἐρήθη. g) Syn. τῆς addit post περὶ. h) Syn. προσφέρειν. i) Syn. ὠχλήθη. k) μὴ legendum. Fabr. μοι.

ἐπιστάμενοι, ὅτι, ἐὰν ἐπὶ τριετίαν μὴ καταβληθῆ τὸ ἐμφύτευμα, δύναται τὸν ἐμφυτευτὴν ἀπώσασθαι, ἐπιτηδεύσασθαι μὴ λαμβάνειν ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα, ὥστε πρόφρασι αὐτοῖς γενέσθαι τοῦ τὸν ἐμφυτευτὴν ἐκβάλλειν, κελεύει ἢ διάταξις, ἢ νόμος ὁ ἐμφυτευτῆς προσφέρει τὸν κανόνα, καὶ εἰ^{kk)} δεσπότης μὴ βούλεται λαβεῖν, διαμαρτυρίαν περὶ τούτου γίνεσθαι πρὸς τὸν δεσπότην, καὶ σφραγίζεσθαι, καὶ ἀποτίθεσθαι τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα, καὶ οὕτως τὸν ἐμφυτευτὴν τὸ ἀμέριστον ἔχειν.

L. 3.
C. IV. 66.

γ'. Ἐὰν^{l)} ὁ ἐμφυτευτῆς ἐμπονήματα ποιῆσῃ, εἰ μὲν συμπρωνοῦνται τινὰ περὶ τῆς τούτων ἐκποίησης, κρατεῖται τὰ σύμφωνα. ἐν ᾧ δὲ μηδὲν περὶ τούτων συνεφωνήθη, θεσπίζομεν, μὴ ξεῖναι αὐτὸν παρὰ γνώμην τοῦ δεσπότη τοῦ ἀγροῦ ταῦτα ἐκποιεῖν, ἢ τὸ δίκαιον τῆς ἐμφυτεύσεως μεταφέρειν. χρῆ δὲ διαμαρτυρίαν πεμφθῆναι τῷ δεσπότη παρὰ τοῦ ἐμφυτευτοῦ περὶ τοῦ, πόσον αὐτῷ δίδεται τίμημα μετὰ ἀληθείας· καὶ εἰ μὲν ὁ δεσπότης τοῦτο βουληθῆ δοῦναι, παντὸς ἑτέρου προτιμῶσθαι. παραιτούμενον δὲ τοῦ δεσπότη, ἔξεσι τῷ ἐμφυτευτῇ μετὰ δυοῖν μηνῶν παραδρομῆν, καὶ παρὰ γνώμην αὐτοῦ πιπράσκων ᾧ ἐὰν^{m)} βουληθῆ τὰ ἐμπονήματα· ἐκείνοις μὲντοι τοῖς προσώποις τοῖς ἐμφυτευέσθαι δυναμένοις, οἵτινες μὴ ἰδικῶς ἐν τῷ ἐμφυτευτικῷ χάριστι ἐκωλύθησαν ἀγοράσαι τὰ ἐμπονήματα, ἀνάγκην ἔχόντων τῶν δεσποτῶν συναινεῖν, εἴτε τὰ ἐμπονήματα προθῶσιν, εἴτε ἐμφυτευσις εἰς ἐπιτήδεια καὶ ἐπιτετραμμένα πρόσωπα μετανεχθῆ, παραδιδόμενης τῆς νομῆς τῷ καινῷ ἐμφυτευτῇ, δι' αὐτοῦ τοῦ δεσπότη, ἢ διὰ γραμμῶν αὐτοῦ, ἢ διὰ καταθέσεως αὐτοῦ γινομένης, ἐν μὲν τῇ βασιλίδι πόλει παρὰ τῷ μεγίστῳ τῶν κήρων, ἢτοι ἐπὶ τῶν ταβουλαρίων, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τοῖς ἀρχουσιν, ἢτοι ἐκδικίαις. καὶ μηδὲ ξεῖναι τῷ δεσπότη λαμβάνειν ἀντὶ ὑπογραφῆς καὶ καταθέσεως πέρας τῆς πενηκοστῆς μοίρας τοῦ τιμήματος, ἢ διατιμήσεως τοῦ τόπου. ἐὰν δὲ ὁ δεσπότης μὴ βούληται δέξασθαι τὸν καινὸν ἐμφυτευτὴν, ἢτοι ἀγοραστὴν τῶν ἐμπονημάτων, καὶ διαμαρτυρίας γενομένης εἰσὼ δύο μηνῶν τοῦτο ποιῆσαι ἀναβάλλεται, τότε καὶ παρὰ γνώμην αὐτοῦ γενέσθαι ἢ μεταφορὰ τῆς ἐμφυτεύσεως, καὶ ἢ τῶν ἐμπονημάτων προῶσις. ἐὰν δὲ ὁ ἐμφυτευτῆς παρὰ ταῦτα ποιῆσῃ, ἐκπιπέτω τῆς ἐμφυτεύσεως.

L. 32.
C. I. 4.

δ'. Ἐὰνⁿ⁾ ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς ὁ μὲν ἐμφυτευτῆς προσφέρει τῷ δεσπότη τὸν τῆς ἐμφυτεύσεως κανόνα, ὁ δὲ δεσπότης ἀναβάλλεται δέξασθαι αὐτόν, ἢ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει διάγων, ἢ ἐν ἐπαρχίαις, ἔξεῖναι τῷ ἐμφυτευτῇ προσάγειν αὐτῷ τὸ ἐμφύτευμα, καὶ μελλούσης περαιοῦσθαι τῆς τριετίας, εἰ μὴ ἀνάσχοιτο λαβεῖν, σφραγίζειν αὐτό, καὶ ἐπιμαρτυροῦσθαι περὶ τούτου, ἢ τῶν ἐνδοξότατον ἐπαρχον τῆς πόλεως, ἢ τοὺς ἐνδοξοτάτους ἐπάρχους τῶν ἱερῶν πραιτωρίων, ἢ τὸν πρόσφορον ἀρχοντα, ᾧτινι ὑπόκειται ὁ τοῦ χωρίου δεσπότης· ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις ἢ παρὰ τῷ ἀρχοντι ἢ ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἀρχοντος παρὰ τῷ ἐκδικίᾳ τῶν τόπων, ἢ παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως, καθ' ἣν ὁ δεσπότης τοῦ κτήματος διάγει, πράττειν περὶ τούτου, ὥστε καὶ τὴν ἕξ ἐνὸς τῶν εἰρημένων προσώπων προστεθῆναι τῷ πράγματι μαρτυρίαν. καὶ εἰ μηδὲ οὕτως ἔλοιτο λαβεῖν προσαγόμενον τὸ ἐμφύτευμα ὁ δεσπότης, κερδαίνετω

expelli posse, data opera per triennium recuset canonem emphyteuticarium suscipere, ut praetextum habeant emphyteutam expellendi, constitutio praecipit, ut emphyteuta securus sit, si, cum dominus oblatum ipsi canonem accipere noluerit, testato domino denuntiaverit, et canonem emphyteuticarium obsignaverit et deposuerit.

III. Si emphyteuta meliorationes fecerit, si quidem de earum alienatione aliquid convenerit, pacta servantur. Sin autem nihil de his convenerit, sancimus, minime ei licere sine consensu domini fundi eas alienare, vel ius emphyteuseos transferre. Emphyteuta autem testato debet domino denunciare, quantum pretium revera ipsi detur: et si quidem dominus hoc dare voluerit, aliis omnibus praefatur. Sin autem dominus id facere recusaverit, licet emphyteutae post duorum mensium praeterlapsum etiam sine consensu eius, cui voluerit, meliorationes vendere: iis tamen personis, quae emphyteutae esse possunt, quaeque specialiter in emphyteutico instrumento meliorationes emere prohibitae non sunt: necessitatem habituris dominis consentire, sive meliorationes venditae sint, sive emphyteusis ad personas idoneas et concessas translata sit, possessione novo emphyteutae tradenda per dominum, vel per epistolam eius, vel per depositionem eius faciendam in regia urbe apud magistrum census, sive coram tabulariis, in provinciis autem apud Praesides vel Defensores. Neque licebit domino pro subscriptione et depositione plus, quam quinquagesimam partem pretii vel aestimationis loci accipere. Si vero dominus novum emphyteutam vel emptorem meliorationum suscipere noluerit, et attestatio facta intra duos menses hoc facere supersederit, tunc etiam sine consensu eius translatio emphyteuseos et meliorationum venditio celebretur. Sin autem emphyteuta aliter fecerit, emphyteusi cadat.

IV. Si post triennium emphyteuta canonem emphyteuseos domino obtulerit, dominus autem eum suscipere moretur vel in regia urbe, vel in provinciis degens, liceat emphyteutae, ei emphyteuma offerre, et sub finem triennii, si recuset accipere, obsignare illud, et id attestari vel apud gloriosissimum Praefectum urbi, vel gloriosissimos Praefectos sacrorum Praetorium, vel iudicem competentem, cui dominus praedii subest: in provinciis autem apud Praesidem, vel absente Praeside apud Defensorem locorum, vel Episcopum eius civitatis, in qua dominus praedii degit, et unius ex praedictis personis testationem rei adicere. Quodsi ne ita quidem dominus oblatum canonem acceperit, emphyteuta eum lucretur, domino nullam de cetero eius petendi causa actionem habituro. Sed neque emphyteusis dissolvatur exacto triennio, neque canonem sequentium annorum praestari

kk) Lege ὁ pro εἰ. l) Brevis epitome huius L. 3. extat apud Harm. III. 3. §. 102. m) Malim ἄν. n) Cf. de hac constitutione Wille, Die leges restitutae des Iust. Cod. p. 122. et Biener Beiträge zur Revision des Iust. Cod. ubi et locos reperies, quibus epitome h. const. continetur.

μὲν αὐτὸ ὁ ἐμφυτευτῆς, μηδεμίαν ἀγωγὴν ἔχοντας τὸ λοιπὸν εἰς ἀπαίτησιν αὐτοῦ τοῦ δεσπότου. μήτε δὲ ἢ ἐμφυτευοῖς λυέσθω παρατροχούσης τῆς τριετίας, μήτε τῶν ἐφεξῆς ἐνιαυτῶν ἀπαιτεῖται τὸν εἰωθότα κανόνα ὁ δεσπότης, ἕως ἂν αὐτὸς ἄνωθεν ὀχλήσας τῷ ἐμφυτευτῇ καὶ διαμαρτυρίαν αὐτῷ στείλας ἄρξῃται αἰτεῖν τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα· τότε γὰρ οὐ μὴν^{ο)} προλαβόντος χρόνου παντὸς ἀπαιτεῖται τὸν κανόνα ὁ δεσπότης, ὡς αὐτὸς αἴτιος τοῦ μὴ λαβεῖν αὐτὸν γερονῶς· τοῦ δὲ τρέχοντος χρόνου μετὰ τὴν διαμαρτυρίαν αὐτοῦ ἀπαιτεῖται τὸ ἐμφύτευμα. εἰ δὲ ἐπὶ τριετίαν μετὰ τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ δεσπότου μὴ καταβάλλῃ ὁ ἐμφυτευτῆς εὐγνωμόνως τὸν κανόνα, ἀκολούθως ἐξωθῆτω αὐτὸν ὁ δεσπότης τῆς ἐμφυτεύσεως κατὰ τὴν δευτέραν τούτου τοῦ τίτλου διάταξιν.

εἰ. Εἰδέναι^{οο)} δὲ τοὺς ἐμφυτευτάς προσήκει, ὡς εἴπερ ἐπὶ διετίαν ἐφεξῆς μὴ καταθεῖεν τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα, (τοῦτον γὰρ τὸν χρόνον ἀντὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τριετίας^{ρ)} ἀρκεῖν εἰς ἔκπτωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἢ πτωχικῶν ἐμφυτεύσεων ἐξ ἀγνωμοσύνης τίθεμεν,) γενήσονται^{q)} παντοίως ἕξ τοῦ ἐμφυτεύματος, καὶ βουλομένοις τοῖς προεστῶσι τῶν εὐαγῶν οἴκων ἐξέσται τῶν χωρίων ἢ τῶν οἴκων ἀντιλαμβάνεσθαι, μηδεμίαν εὐλαβουμένοις ἐμπονημάτων ἀπόδοσιν. ἀλλ' εἴπερ χεῖρον πεποίηκε τὸ χωρίον, ἢ τὸ προὔστειον, ἢ τὴν οἰκίαν ὁ τὴν ἐμφύτευσιν δεξάμενος, ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν οἴκοθεν τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς ὕψους ποιῆσθαι, καὶ ὑποκεῖσθαι τούτῳ αὐτὸν τε καὶ κληρονόμους αὐτοῦ, καὶ διαδόχους, καὶ τὰ αὐτοῦ πράγματα, πρὸς τῷ^{ρ)} καὶ τὴν ὀφειλομένην πᾶσαν πρόσδοτον ἀνυπερθέτως εἰσπράττεσθαι.

TITΛΟΣ Γ'.

Περὶ ἀνταλλαγῆς.

α'. Παῦλ. Διαφέρει τῆς πράσεως ἢ ἀνταλλαγῆς, καθὼς ἐν μὲν τῇ πράσει ὁ ἀγοραστὴς ἀναγκάζεται δεσπότην ποιῆσαι τῶν ἀγροῶν τὸν πράτην· τῷ δὲ πράτῃ ἀρκεῖ τὸ παραδοῦναι τὸ πρᾶγμα, καὶ ὁμολογήσαι περὶ ἐνικησεως, καὶ καθαρῶν εἶναι δόλου· καὶ εἰ μὴ ἐνικηθῇ τὸ πρᾶγμα, οὐδὲν χρεωστεῖ. ἐπὶ δὲ τῆς ἀνταλλαγῆς ἐκάτερος ἀναγκάζεται ποιεῖν δεσπότην τὸν λαμβάνοντα· καὶ εἰ μὴ ἐνικηθῇ ἐν τῶν δοθέντων εἰς ἀνταλλαγῆν, ἀγωγὴ in factum ἀρμόζει. πάλιν ἢ πρᾶσις ἀπὸ ψιλῆς συναιρέσεως συνίσταται, ὡς τὰ λοιπὰ τὰ ἰδικὴν ἔχοντα προσηγορίαν, ὡς μίσθωσις, καὶ μανδάτον· ἢ δὲ ἀνταλλαγῆ ἀπὸ παραδόσεως, καὶ εἰ μὴ ἀλλότριον δοθῆ, οὐ γίνεται ἀνταλλαγῆ.

Ὁ παραδοὺς περὶ τοῦ διαφέροντος ἐνάγει τῷ μὴ παραδόντι. εἰ δὲ βούλεται ἀναλαβεῖν ὁ δέδωκεν, τὸν ἀπαιτοῦντα τὸ ἴδιον λόγον κινεῖ.

διαφέρει τῆς πράσεως ἢ ἀνταλλαγῆς] Ὡς περ ἕτερον ἐστὶ τὸ πιπρασκῆν καὶ ἕτερον ἀγοράζειν, καὶ ἕτερος πρᾶσις καὶ ἕτερος ἀγοραστὴς, οὕτως ἕτερον τι/ἐστὶν τὸ τίμημα, καὶ ἕτερον τὸ πιπρασκόμενον. ἐπὶ δὲ τῆς περιουσιαιώνου ἀδιάκριτον τοῦτο· οὐ δυνατόν γὰρ γνῶναι, ποῖτος ἀγοραστὴς, ἢ ποῖτος ἐστὶν ὁ πράτης, καὶ διαφορὰ τῆς πράσεως καὶ [τα] τῆς περιουσιαιώνου τὰ ἀποτελέσματα. ὁ γὰρ ἀγοραστὴς εἰ μὴ τὸ τίμημα τῆς δεσποτείας ποιῆσθαι τοῦ πρᾶ-

solitum dominus petat, donec rursus emphyteutam interpellaverit et missa attestatone canonem emphyteuticum petere incipiat: tunc enim non totius temporis praeteriti canonem dominus petat, cum ipse sua culpa eum accipere omiserit: currentis autem temporis post attestatorem missam petat canonem. Si vero exacto triennio post attestatorem domini emphyteuta canonem ultro non solverit, iuxta formam secundae constitutionis huius tituli dominus eum expellat.

V. Seire autem emphyteutas convenit, si biennio *Nov. 7.* canonem emphyteuticum non solverint, (hoc enim *cap. 3. §. 2.* tempus pro triennio reliquorum hominum sufficere disponimus, ut excidant emphyteusi rerum ecclesiasticarum vel ptochicarum ob moram,) eos emphyteusi expellendos, et licere sanctarum domuum antistibus, praedia et domos suscipere, nullam meliorationum repetitionem metuentibus. Sed siquidem praedium detulerit fecerit, aut suburbanum, aut domum, qui emphyteusin accepit, cogitur de suo sumtus facere et pristinam faciem restituere: et huic subiicitur tam ipse, quam heredes eius et successores, et bona eius, praeterea quod omnis reditus debitus sine mora ab iis exigatur.

TITULUS III.

De permutatione.

I. Paul. Permutatio differt a venditione¹⁾, quoniam in venditione emtor nummos venditoris facere^{L. 1. pr. §. 1—3.} cogitur: venditori autem sufficit rem tradere, et cavere de evictione, et purgare se dolo malo: et si res evicta non sit, nihil debet. In permutatione autem uterque cogitur accipentem dominum facere: et si unum ex his, quae permutationis causa sunt, evictum fuerit, actio in factum competit. Item venditio nudo consensu contrahitur, uti reliqui contractus, qui proprium nomen habent, ut locatio et mandatum: permutatio autem traditione, et si res aliena detur, permutatio non contrahitur. *D. XIX. 4.*

Qui tradidit, si vicissim alter non tradat, agit in id, quod interest. Si vero rem, quam dedit, recipere malit, conditione experitur, qua rem suam repetit. *§. 4.*

1) permutatio differt a venditione] Sicut aliud est vendere, et aliud emere, et alius venditor, et alius emtor, ita pretium aliud est, et aliud merx. In permutatione autem illud discerni non potest: neque enim sciri potest, uter emtor, vel uter venditor sit. Et differunt venditionis et permutationis effectus. Emtor enim, nisi pretii dominum venditorem fecerit, tenetur ex vendito. Venditori autem sufficit, ob evictionem se

ο) Adde τοῦ. οο) Totum cap. 5. exhibetur in Syn. p. 33. Brevis epitome extat in Syn. p. 222. et apud Harm. III. 4. §. 8. ρ) Syn. τριετίας. q) γενήσονται cum Syn. rescripsi. Fabr. γενήσεται. ρ) Syn. τό. Basil. T. II.

του, κατέχεται τῇ ἐξ βενδία. ἀρκεῖ δὲ τὸν πρῶτον διὰ τὴν ἐκνήκην ἐνοχον γενέσθαι, καὶ παραδοῦναι τὴν ρομῆν, καὶ καθάρων ἐαυτὸν παντὸς ἀποδείξειαι δόλου. καὶ εἰ μὴ ἐκνήκηθῃ τὸ πεποιημένον πρᾶγμα, οὐδὲν ἐποφείλει. ἐπὶ δὲ τῆς περμουταίονος, εἰ μὲν τὸ ἐξ ἑκατέρου πλευροῦ παρεχόμενον τμήμα νομίζεται, ἑκάτερος ὀφείλει δεσπότης γενέσθαι τοῦ διδομένου. εἰ δὲ τὸ ἐξ ἑκατέρων διδομένων πεποιησθαι δοκῆι, τούτεστι πρᾶσιμον εἶναι φορτίον, οὐδὲ ἕτερον ἀνάγκη δεσπότην ποιῆσαι τοῦ διδομένου. ἐπειδὴ δὲ τὴν πρᾶσιν ἀνάγκη ἔχειν ἐν αὐτῇ καὶ τμήμα καὶ πρᾶγμα πιπρασκομένον, οὐ δυνατόν εἶναι τὴν περμουταίονα πρᾶσιν καὶ ἀγορασίαν, ἐπεὶ οὐ δυνατόν εἶναι εἶναι, τί μὲν τούτων πέπραται, τί δὲ λόγῳ τμήματος καταβέβληται· καὶ οὐδὲν λογισμῷ ἔξεσθαι δύναται, ὥστε ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ πεπρασθαι καὶ λόγῳ τμήματος καταβέβλησθαι· ὅθεν εἰ ὑπερ ἔλαβεν παρὰ σοῦ πρᾶγμα ἐν τῇ περμουταίονι, ἦγον παρεσχόν σοί, ἐκνήκηθῃ μετὰ ταῦτα, ἢ ἢ φάκτουμ, ἦτοι πραιοκρίτης βέρβις ἀρμόζει. [Sch. a. II. 498.]

L. 2. β'. Ἰδεμ. Ἐπὶ τῆς ἀνταλλαγῆς, ὡς ἐπὶ τῆς πρᾶ-
D. XI. 4. σεως, ὑγιῆς ὀφείλει ὁ δοῦλος δίδοσθαι, μήτε φρυγῆς,
μήτε κλοπῆ ἢ ζημίᾳ ὑποκειμένους.

L. 1. γ'. Ἐάν^{s)} τις πρᾶγμα λαβὼν ἕτερον πρᾶγμα ἀντὶ
C. IV. 64. αὐτοῦ παρασχῆ, τυχὼν λαβὼν ἐσοθῆτα δέδωκεν οἰκέ-
την, οὐ πάντως ἀνταλλαγῆ ἔστιν, ἀλλὰ δεῖ ζητεῖν
ἡμᾶς κἀκεῖνο, ἅρα μήτι^{t)} ὁ τὴν ἐσοθῆτα ἔχων πωλῆ-
σαι αὐτὴν ἠβούλετο^{u)}, καὶ ὁ τὸν οἰκέτην ἔχων ἀγορά-
σαι ταύτην ἐξήγει^{v)}, καὶ ἐν τῷ συμφωνεῖν τὰ περὶ
τοῦ τμήματος συνέδοξεν, ἀντὶ τοῦ τμήματος δοθῆ-
ναι τὸ πρᾶγμα ἢ μήτι^{w)} αὐτοῖ ἐξ ἀρχῆς οὐδὲ εἰς ἐν-
νοιαν πρᾶσεως ἦλθον, ἀλλ' ἐναλλάξει τὰ πρᾶγματα
ἠβουλήθησαν. καὶ εἰ μὲν εὐρωμεν, ὅτι πρᾶτου προαί-
ρεσιν εἶχεν ὁ τὸ ἐν πρᾶγμα δεδωκώς, καὶ ἀντὶ τμή-
ματος ἔλαβε τὸ ἕτερον πρᾶγμα, τὸ τοιοῦτον συνάλ-
λαγμα πρᾶσις ἐστὶ καὶ ἀγορασία. ὅθεν καὶ ἐκδικήσεως
γενομένης, εἰ μὲν πρᾶσις ἦν, ἀνάγκη τὴν ἐπὶ πρᾶσει
ἀγωνίην κινήθησαν, ὡς ἐκδικηθέντος τοῦ πεποιημένου
πράγματος. εἰ δὲ ἀνταλλαγῆ ἔστιν, δυνατόν^{wv)} κινεῖ-
σθαι τὸν τῆς ἐπιτήσεως λόγον ἐπὶ τῷ ἀναδοθῆναι τὸ
ἕτερον πρᾶγμα.

ἔάν τις πρᾶγμα λαβὼν] Θεοδώρου. Ὅταν τις δώ-
σει πρᾶγμα, καὶ μὴ νομίσματα ὑπὲρ ἄλλου πράγματος, εἰ
μὲν ἀντὶ τοῦ τμήματος αὐτοῦ παρεσχῆ, καὶ ἐκδικηθῆ, ἐνάγεται
παρὰ τοῦ λαβόντος τῇ ex empto εἰς τὸ διαφέρειν. εἰ δὲ μὴ
ἀντὶ τοῦ τμήματος, ἀλλὰ ἀντὶ ἀνταλλαγῆς αὐτοῦ δεδοται, τότε
τῇ πραιοκρίτης βέρβις κατέχεται, ἐκδικουμένου αὐτοῦ, δη-
λοῦσι ἐάν παρηγγέλθῃ ἐπὶ τῇ ἐκδικήσει, ὡς βιβ. ἡ. τοῦ
κώδικος tit. μδ. διατάξει κβ. [Sch. b. II. 499.]

Τὸ κατὰ πόδας. Ἐάν ὅτε ὁ θεῖος ὁ σὸς πρᾶσιμον εἶχε
τὸ κτήμα, ὁ πατήρ ὁ σὸς ὀνόματι τμήματος, εἰ καὶ μὴ ὀρι-
σθείσης ποσότητος, ἄλλο κτήμα δέδωκε, καὶ τοῦτο ὅπερ ἠγό-
ρασεν, ἐξεδικηθῆ, * οὐ κατὰ ἀτιμίαν τοῦ δικαστοῦ, οὐδὲ κατὰ
κούλην τοῦ σοῦ πατρός, κατὰ μίμησιν τῆς ἐξ ἑπιπρω ἀγω-
γῆς, οὐκ ἀναξίως τὸ διαφέρειν, ἐάν εἰς τὰ τοῦ πατρός ἐπιειρή-
φες δίκαια, ἀπαιτεῖν ἐπιζητεῖς. εἰ γὰρ, ὅτε πρᾶσιμον οἶκ
ἦν τὸ κτήμα, περμουταίον ἐγένετο, καὶ τοῦτο, ὅπερ παρὰ
τοῦ διαδίκου παρεσχέθη, ἐξεδικηθῆ, τὸ δοθέν, εἰ τοῦτο ἐπι-
λέξῃ, μετὰ λογισμοῦ ἀποκαταστήναι αὐτεῖς. [Sch. b. II. 499. sq.]

* Οὐ κατὰ ἀτιμίαν τοῦ δικαστοῦ. οὐδὲ γὰρ πάν-
τως ὁ ἀγοραστῆς ὑπομείνας ἐκδικήσιν, δύναται κινεῖν κατὰ τοῦ
πρᾶτου, ἀλλὰ τότε μόνον, ἢναι μὴ παρὰ τὴν αὐτοῦ αἰτίαν,
μηδὲ παρὰ τὴν τοῦ δικαστοῦ ἠτιήθη. ἐάν γὰρ ἐν τούτων
συνέβη, οὐδὲν ἐπταίσει ὁ πρᾶτης. [Sch. b. II. 500.]

L. 2. δ'. Ἐάν^{x)} ἐναλλαγῆ καλῆ πίστει οὕσα εἶκοι τῇ
C. eod. πρᾶσει καὶ τῇ ἀγορασίᾳ.

L. 3. ε'. Ἀπὸ τοῦ συμφώνου τῆς ἀνταλλαγῆς μηδεὶν
C. eod. πρᾶματος παρακολουθήσαντος, ὠμολόγηται μηδεὶν

obligare, et possessionem tradere, et ostendere, se omni dolo carere. Et si res vendita evicta non sit, nihil debet. In permutatione vero, si quidem quod ex utroque latere datum est, pretium existimetur, uterque eius, quod datum est, dominus fieri debet. Sin autem quod utrimque datum est, venditum videatur, hoc est, merx venalis, neutrum necesse est dominum fieri eius, quod datum est. Quoniam autem venditio necessario in se pretium et rem, quae veneat, habere debet, permutatio non potest esse emptio et venditio, quia inveniri non potest, quid eorum venierit, et quid pretii nomine solum sit: nec rationem habere videtur, ut eadem res veneat et pretii nomine solvatur. Unde si ea res, quam a te accepi in permutatione, vel tibi dedi, postea evicta sit, actio in factum sive praescriptis verbis competit.

II. Idem. In permutatione, sicut in venditione, servus sanus praestari debet, nec fugitivus, nec furti vel noxae nomine obligatus.

III. Si quis rem acceperit¹⁾, et aliam rem pro ea dederit, fortasse veste accepta servum dedit, non utique permutatio est, sed hoc etiam quaerere nos oportet, utrum is, qui vestem habebat, vendere eam vellet, et is, qui servum habebat, vestem emere cuperet, et num, cum de pretio convenirent, placuerit, ut res pro pretio daretur: an ab initio nec consilium venditionis contrahendae habuerint, sed permutare res voluerint. Et si comperimus, eum, qui rem dedit, propositum venditoris habuisse, et vice pretii aliam rem accepisse, eiusmodi contractus emptio et venditio est. Unde et evictione secuta, si quidem venditio sit, ex emto agatur necesse est, quia res vendita evicta est. Si vero permutatio sit, conditione rem sibi restitui postulare potest.

I) si quis rem acceperit] Theodori. Cum quis rem dederit, non pecuniam pro re alia, si quidem pro pretio eam dederit, et evicta sit, convenitur ab eo, qui accepit, actione ex emto in id, quod interest. Sin autem non pretii nomine, sed ex causa permutationis data sit, evicta ea, actione praescriptis verbis tenetur, scilicet si stipulatio de evictione interposita sit, ut lib. 8. Cod. tit. 44. const. 22.

Τὸ κατὰ πόδας. Si cum patruus tuus venalem possessionem haberet, pater tuus pretii nomine, licet non definita quantitate, aliam possessionem dedit, idque, quod comparavit, * non iniuria iudicis, nec patris tui culpa evictum est, ad exemplum ex emto actionis, non immerito id, quod tua interest, si in patris iura successisti, petere desideras. Nam si, cum venalis possessio non esset, permutatio facta est, idque, quod ab adversario praestitum est, evictum est, quod datum est, si hoc elegeris, cum ratione restitui postulas.

Non iniuria iudicis. Neque enim utique emtor, qui evictionem passus est, adversus venditorem agere potest, sed tunc solum, cum sine culpa sua vel iudicis victus est. Nam si quid eorum contigerit, venditor nihil peccavit.

IV. Permutatio, cum bonae fidei sit, similis est emptioni et venditioni.

V. Ex pacto permutationis¹⁾ nulla re secuta, constat, nemini actionem competere: nisi stipulatio

s) L. 1. C. h. t. usque ad ἐναλλάξει τὰ πρᾶγματα ἠβουλήθησαν extat in Syn. p. 222. t) Syn. μήτε. u) Syn. ἠβούλετο. v) Syn. ἐπιζητεῖ. w) Syn. μήτε. wv) Scripsi δυνατόν. Fabr. δύναται. Idem postea pro ἐπὶ τό, quod habet Fabr. reposui ἐπὶ τῷ. x) L. 2. C. h. t. legitur totidem verbis in Syn. p. 222.

ἀγωγὴν ἀρμόζειν· εἰ μὴ ἐπερώτησις ὑποβληθεῖσα ἐκ τῆς τῶν ῥημάτων ἐνοχῆς προσετέρισσε τοῖς μέρεσιν ἀγωγὴν.

ἂπὸ τοῦ συμφώνου τῆς ἀνταλλαγῆς] Θεοδώρου. Ἀπὸ συμφώνου γυμνοῦ περιουσιαίονος οὐκ ἔστιν ἀγωγή. [Sch. c. II. 500.]

εἰ μὴ ἐπερώτησις ὑποβληθεῖσα] Ἐὰν μὴ ἐπιδικασίας ἢ ἐπερώτησις παρεκλήθηται, οὐκ ἔσθωται ἢ ἀντικαταλλαγῆ· ἀπὸ γὰρ νόσου πάκτου ἀγωγή οὐ τίκεται. τοῦτο δὲ ἀνίκεται ἢ διατάξις τοῦ παρόντος τίλου. [Sch. d. II. 500.]

ζ'. Ἐὰν δέδωκά τι πρᾶγμα λόγῳ ἀνταλλαγῆς, κακῆρος τὸ συμφωνηθὲν παρασχεθῆναι μοι μὴ δέδωκεν, ἐπώλησε δὲ τὸ παρ' ἐμοῦ δοθὲν αὐτῷ πρᾶγμα, κατὰ μὲν τοῦ ἀγοραστοῦ οὐδεμίαν ἔχω ἀγωγὴν· κατ' αὐτοῦ δὲ τὴν περὶ τῶν συμφώνων ἀγωγὴν, ἀναγκάζων αὐτόν, ἢ παρασχεῖν μοι τὰ συνδύξαντα, ἢ ἀναδοῦναι μοι τὸ παρ' ἐμοῦ δεδομένον αὐτῷ πρᾶγμα.

ζ'. Ὅν) πρᾶγμα λαβῶν ἐπὶ αἰτία, ἢ τὴν αἰτίαν ὀφείλει πληροῦν, ἢ ἄ) ἐλαβεν ἀναδιδόναι.

η'. Ὁ πρᾶγμα δεδωκὼς τὴν περὶ τῶν προγεγραμμένων συμφώνων ἀφανῆ πολιτικὴν ἀγωγὴν κινεῖ, ἀπαιτῶν προελθεῖν τὰ ἐν τῷ συμφώνῳ περιεχόμενα.

θ'. Οὐκ ἐν πρᾶγμασι πρῶσις καὶ ἀγορασία συνίστανται, ἀλλὰ δεῖ καὶ ἐν ἀργυρίοις δοῦναι. ὅθεν ἔάν τις δέδωκε σίτον ἐπὶ τῷ λαβεῖν ἔλαιον, μὴ λαβῶν τὸ ἔλαιον, δύναται κινήσει τὸ νομικὸν παράγγελμα περὶ τῆς συμφωνηθείσης αἰτίας καὶ μὴ ἀποτελεσθείσης, εἰς ἐπανάληψιν τοῦ δοθέντος σίτου.

ι'. Ὁ δεδωκὼς τι πρᾶγματα, ἐφ' ᾧ λαμβάνειν παρ' αὐτοῦ ῥητόν τι καθ' ἕκαστον μῆνα, ἢ κατ' ἕκαστον ἐνιαυτόν, οὐ δοκεῖ ψιλὸν πάκτον ποιεῖν, ἀλλὰ δύναται ἐπὶ τοῖς συμφωνηθεῖσι τὴν περὶ τῶν προγεγραμμένων συμφώνων ἀγωγὴν κινεῖν, ἀπαιτῶν τὰ συνδύξαντα αὐτῷ παρασχεθῆναι.

ΤΙΤΛΟΣ Δ'.

Περὶ ^{zz)} τῶν προγεγραμμένων συμφώνων ἀγωγῆς.

α'. Πάπ. Ἐν ἀπορία ἰδικῆς ἀγωγῆς ἀρμόζει ἐν φάκτουμ πολιτικῆ· ὡς ἔταν ἠγνόηται, πότερον ὁ ναύκληρος τὸ πλοῖον ἐμισθώσεν, ἢ τὰ φορτία ἐμισθώσατο· καὶ ἔταν δοθῆ πρᾶγμα ἐπὶ τῷ διατιμηθῆναι.

β'. Κέλσ. Τῶν συνήθων ἀγωγῶν ἐπιλιπουσῶν, ἢ περὶ τῶν προγεγραμμένων συμφώνων ἀγωγή κινεῖται.

γ'. Ἰουλιαν. Ἡ ὅταν ἀνώνυμον εἴη τὸ συναλλαγμα.

δ'. Οὐλπ. Ὑπὲρ γὰρ τὰ ὀνόματά ἐστι τὰ συναλλαγματα.

ε'. Παυλ. Δίδωμί σοι ἐπὶ τῷ λαβεῖν, ἢ ἐπὶ τῷ ποιῆσαι τι, ἢ ποιῶ, ἵνα λάβω, ἢ ποιῶ, ἵνα ποιήσης· καὶ ἔνθα μὲν δίδωμι χρήματα διὰ τὸ λαβεῖν πρᾶγμα, ἀγορασία ἐστίν. ἔνθα δὲ δίδωμι πρᾶγμα διὰ τὸ λαβεῖν πρᾶγμα, ἀνταλλαγῆ ἐστίν, ἀπαιτοῦσα τὸ διαφέρειν. ἐπὶ ἀναλήψει δὲ τοῦ δοθέντος ἀγωγῆ ἀρμόζει περὶ αἰτίας τινὸς πρᾶγματος συμφωνηθείσης καὶ μὴ παρα-

subiecta ²⁾ ex verborum obligatione quaesierit partibus actionem.

I) ex pacto permutationis] Theodori. Ex pacto nudo permutationis actio non est.

2) nisi stipulatio subiecta] Nisi traditio aut stipulatio secuta sit, permutatio non valet: nam ex nudo pacto non nascitur actio. Hoc significat constituto huius tituli.

VI. Si cui ex causa permutationis rem tradidero, isque rem, quam mihi dari convenerat, non dederit, rem autem sibi a me datam vendiderit, contra emptorem quidem nullam habeo actionem: contra illum autem praescriptis verbis actionem, compellens eum, vel praestare mihi id, de quo convenerat, vel rem a me sibi datam restituere. L. 4. C. IV. 64.

VII. Qui rem ob causam accepit, vel causam implere debet, vel quae accepit, restituere. L. 5. C. eod.

VIII. Qui rem dedit, praescriptis verbis incertam civilem actionem movet, postulans, impleri eam, quae pacto continentur. L. 6. C. eod.

IX. Non rebus emtio et venditio contrahitur, sed pretium in pecunia numerata constitui debet. Unde si quis frumentum dederit olei accipiendi gratia, oleo non accepto, conditione causa data, causa non secuta experiri potest ad frumentum datum recipendum. L. 7. C. eod.

X. Qui res alicui dedit, ea lege, ut certum quid singulis mensibus, vel singulis annis acciperet, non videtur nudum pactum facere, sed eorum, quae placuerunt, nomine actionem praescriptis verbis intendere potest, qua postulat, ut placita sibi praestentur. L. 8. C. eod.

TITULUS IV.

De actione praescriptis verbis.

I. Papian. Cum specialis actio deficit, actio in factum civilis competit: veluti cum incertum est, utrum magister navis navem conduxerit, an merces vehendas locaverit: et cum res tradita fuerit aestimanda. L. 1. D. XIX. 5.

II. Cels. Cum deficiunt usitatae actiones, praescriptis verbis actio instituitur. L. 2. D. eod.

III. Iulian. Vel cum contractus nomine caret. L. 3. D. eod.

IV. Ulp. Plures enim contractus sunt, quam nomina. L. 4. D. eod.

V. Paul. Do tibi, ut accipiam, aut ut facias aliquid, aut facio, ut accipiam, aut facio, ut facias. Et si quidem pecuniam dem, ut rem accipiam, emtio est. Si vero rem dem, ut rem accipiam, permutatio est, qua petitur id, quod interest. Ad recipiendum autem id, quod datum est, conditio causa data, causa non secuta competit. Sed si rem tibi dedi, ut

γ) L. 5. C. h. t. legitur in Syn. p. 127. ζ) Syn. ὄπερ.

zz) Lege περὶ τῆς περὶ τῶν κ. τ. λ.

κολουθησάσης. εἰ δὲ παράσχω σοι πρᾶγμα ἐπὶ τῷ δοῦναι μοι τὸν Πέτρον, ἐγκινδυνεύεται μοι· μόνην γὰρ ἀμέλειαν χρεωστῆς.

L. 5. §. 2. Ἐνθα δὲ δίδωμι, ἵνα ποιήσης, εἰ μὲν τὸ γεγονὸς εἴωθεν μισθοῦσθαι, τυχὸν ἵνα γράψῃς ἐπὶ χρήμασι, χώρῳ τῇ ἐπὶ μισθώσει ἀγωγῇ. εἰ δὲ δώσω πρᾶγμα ἐπὶ τῷ σε ποιῆσαι, ἢ περὶ τῶν προγεγραμμένων συμφώνων ἀγωγῇ εἰς τὸ διαφέρειν μοι ἀρμόζει, ἢ εἰς ἀνάληψιν τοῦ δοθέντος τὸν τῆς ἀπαιτήσεως λόγον κινῶ. ἔνθα δὲ μὴ συνίσταται μίσθωσις, ὡς ὅταν ἀποδώσω σοι νομίματα ἐπὶ τῷ ἐλευθερώσαι δοῦλόν σου ἐν τῷ χρόνῳ, ἢ ἀορίστως, καὶ παρέλθῃ ὁ χρόνος αὐτοῦ ζῶντος καὶ μὴ ἐλευθερωθέντος, καίτοι σοῦ δυναμένου, ἢ ἐπὶ τοῦ ἀορίστου τοσοῦτος παρέλθῃ, ἐν ᾧ ἐχοῖν, καὶ δυνατὸν ἦν αὐτὸν ἐλευθερωθῆναι, ἀρμόζει ἡ πολιτικῇ, ἢ ὁ τῆς ἀπαιτήσεως λόγος. εἰ δὲ παράσχω σοι δοῦλον ἐπὶ τῷ ἐλευθερώσαι δοῦλόν σου, καὶ ἐλευθερώσεις, εἴτα ὁ δοθεὶς σοι ἐκνικηθῆ, εἰ μὲν εἰδὼς δέδωκα, χώρῳ τῇ περὶ δόλου ἀγωγῇ· εἰ δὲ ἀγνοῶν, ἢ πολιτικῇ ἀρμόζει ἀγωγῇ.

§. 3. Ἀπὸ δὲ τοῦ συμφώνου τοῦ γεγονότος, ἵνα δώσης, τοῦτον μὴ δοθέντος ἢ περὶ τοῦ δόλου ἀγωγῇ ἀρμόζει.

§. 4. 5. Ἀπὸ δὲ τοῦ συμφώνου, ποιῶ, ἵνα ποιήσης, ἔνθα τυχὸν συνεφωνήσαμεν, ἵνα σὺ μὲν ἐν Ἀφρικῇ τὸν χρεώστην μου εἰσπράξῃς, ἐγὼ δὲ τὸν σὸν ἐν Ῥώμῃ· καὶ ὅτε συνεφωνήσαμεν, ἵνα ἐγὼ κτίσω ἐν τῷ ἐδάφει σου, καὶ σὺ ἐν τῷ ἐμῷ, χώρῳ τῇ περὶ τοῦ προγεγραμμένου συμφώνου ἀγωγῇ μιμουμένη τὴν ἐντολήν, κἂν ἔχῃ δαπάνην πλέον^{a)} τῆς ὀρισθείσης· δυνατὸν γὰρ τὴν φούσιν τῆς ἐντολῆς ἀπὸ συμφώνου παρεξίναται, ἵνα τυχὸν ὁ ἐνταλθεὶς χρεωστῆ παραφυλακῆν, ἢ μὴ δαπάνησιν πλέον τῶν δέκα νομισμάτων· ἐπὶ γὰρ τοῖς κατὰ τὸ πλέον δεδαπανημένοις^{aa)} ἀγωγῇν οὐκ ἔχει. ἀρμόζει δὲ ἡ περὶ τῶν προγεγραμμένων συμφώνων ἀγωγῇ, καὶ ἔνθα ἡλευθερώσα ἐπὶ τῷ ἐλευθερώσαι τὸν δοῦλόν σου, καὶ οὐκ ἡλευθερώσας, καὶ καταδικάζῃ εἰς ὅσον διέφερέ μοι, τὸν ἐλευθερωθέντα ἔχειν, μὴ ὑπεξαίρουμένου τινὸς ὑπὲρ τοῦ ἔχειν με αὐτὸν ἀπελεύθερον.

L. 6. D. eod. §. 6. Νερατ. Ἐὰν πωλήσω σοι οἶκον, ἐφ' ᾧ ἕτερόν μου ἀνανεῶσαι, πρᾶσις οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἡ περὶ τῶν προγεγραμμένων συμφώνων ἀγωγῇ ἀρμόζει.

L. 7. D. eod. §. 7. Παπιαν. Ἐὰν δώσω σοι δέκα νομίματα ἐπὶ τῷ ἐλευθερώσαι δοῦλον, κινῶ τὴν περὶ τῶν προγεγραμμένων συμφώνων ἀγωγῇν ἐπὶ τῷ διαφέροντι· ἢ ἔνθα οὐδὲν μοι διαφέρει, κινῶ τὸν τῆς ἀπαιτήσεως λόγον εἰς ἀνάληψιν τοῦ δοθέντος.

L. 8. D. eod. §. 8. Ἰδεμ. Ἐὰν^{b)} ὡς κλέπτῃν διατετιμημένον^{c)} παράσχω σοι δοῦλόν μου εἰς ἐμβάσανον^{d)} ζήτησιν, καὶ εὐρεθῆ ἀνάτιος, ἐπιλογῆν ἔχω, ἢ αὐτόν, ἢ τὴν συμφωνηθεῖσαν διατίμησιν αὐτοῦ λαβεῖν διὰ τῆς περὶ^{e)} τῶν προγεγραμμένων συμφώνων ἀγωγῆς, ἔνθα μὴ ἐπηρεώθησα. εἰ δὲ ἐνοχος εὐρεθῆ, κρατεῖς αὐτόν, καὶ ἀποδίδωμι τὸ τίμημα, εἴγε λαβῶν ἔνυχον.

L. 9. D. eod. §. 9. Ἰδεμ. Ἐὰν ἀποχῆν σοι ποιήσω ἐπὶ τῷ μετατεθῆναι μοι χρεώστην σου ἀντὶ σοῦ, ἀναγκάζῃ μετατεθῆναι^{ee)}, ἢ καταδικάζῃ· οὐ γὰρ ἡ προτέρα ἐνοχῇ ἀνανεοῦται.

L. 10. D. eod. §. 10. Ἰαβολ. Ἐὰν ληγατεύσω χοῦσιν μέρους τῆς οὐσίας μου, καὶ λαβῶν ὁ ληγατάριος τὴν αὐτῆς διατί-

Petrum mihi dares, periculo meo est: culpam enim duntaxat praestas.

At cum do, ut facias, si quidem tale sit factum, quod locari solet, puta ut tabulam pingas pro pecunia, locus erit actioni ex locato. Sin autem rem dedero, ut aliquid facias, actio praescriptis verbis ad id, quod interest, mihi competit, vel ad repetendum id, quod datum est, conditione utar. Cum autem locatio non contrahitur, puta si pecuniam tibi dedero, ut servum tuum manumittas intra certum tempus, vel nullo addito tempore, et tempus praeterierit vivo servo et non manumisso, quamvis manumittere eum potuisses, vel, cum finitum non fuit, tantum tempus praeterlapsum sit, intra quod debuit et potuit manumitti, civilis actio vel conditio competit. Sed si dedi tibi servum, ut servum tuum manumitteres, et manumiseris, et deinde is, qui tibi datus est, evictus sit, si quidem sciens dederim, locus est actioni de dolo: si vero ignorans, in factum civilis competit actio.

Ex conventionione autem, facio, ut des, si non detur, de dolo actio competit.

Ex conventionione autem, facio, ut facias, puta si pacti simus, ut tu a debitore meo in Africa exigas, ego vero a tuo Romae: et si pacti simus, ut ego in tuo solo aedificem, tu in meo, locus est praescriptis verbis actioni, quae mandato similis est, quamvis expensae superent definitam quantitatem: naturam enim mandati pacto transgredi possumus, puta ut mandatarius custodiam praestet, vel non plus impendat, quam decem nummos: eorum enim, quae plus impendit, nomine actionem non habet. Competit autem actio praescriptis verbis etiam tunc, cum manumisi, ut servum tuum manumitteres, si non manumisisti, et condemnaris, quanti mea intererat, servum manumissum habere: nec quiequam eo nomine deduci poterit, quod libertum eum habeam.

VI. Nerat. Si domum tibi vendidero ea lege, ut aliam meam reficeres, venditio non est, sed actio praescriptis verbis competit.

VII. Papian. Si tibi decem nummos dedero, ut servum manumittas, agam praescriptis verbis eius, quod interest, nomine: aut si nihil mea interest, conditione utar ad dati repetitionem.

VIII. Idem. Si servum quasi furem aestimatum tibi dedero in quaestionem, et innocens reperiatur, potestatem habeo, vel ipsum, vel aestimationem eius per actionem praescriptis verbis accipiendi, si stipulatus non sum. Si vero noxius inveniatur, ipsum retines, et aestimationem, si forte accepi, reddo.

IX. Idem. Si te accepto liberavero, ea lege, ut debitorem tuum vice tua mihi delegares, delegare cogaris, vel condemnaberis: neque enim vetus obligatio instauratur.

X. Iavol. Si partis bonorum meorum usumfructum legavero, et legatarius aestimatione eius ae-

a) Lege πλιονα. aa) Sic lego. Fabr. δαπανημένοις. b) L. 8. tota legitur in Syn. p. 69. c) διατετιμημένον deest in Syn. d) Sic lego cum Syn. Fabr. βάσανον. e) περὶ deest in Syn. ee) Lege μετατεθῆναι.